

نگاہی بہ مسائل حضانت از منظر فقہ وقانون

سمیمہ فی

زیر نظر استاد: فاطمہ لعل روشن

سرشناسه: صادقی، سمیه، ۱۳۶۱
 عنوان قرارداد: ایران، قوانین و احکام
 عنوان و نام پدیدآور: نگاهی به مسائل حضانت از منظر فقه و قانون/سمیه صادقی؛ زیر نظر استاد فاطمه نعل روشن
 مشخصات نشر: مشهد: مهر طاهر، ۱۳۹۲.
 مشخصات ظاهری: ۱۹۲ ص.
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۱۰۰۷-۸-۱
 وضعیت فهرست نویسی: فیا
 یادداشت: کتابنامه: ص: ۱۳۵ - ۱۴۱.
 موضوع: کودکان -- ایران -- سرپرستی
 موضوع: کودکان -- سرپرستی (فقه)
 موضوع: حقوق کودک -- ایران
 شناسه افزوده: نعل روشن، فاطمه، ناظر
 رده بندی کنگره: ۱۳۹۱ HQ۷۶۹/۱۵ص
 رده بندی دیویی: ۶۴۹/۱
 شماره ثبت: ۳۰۴۱۷۳۹

نام کتاب: نگاهی به مسائل حضانت از منظر فقه و قانون
 نویسندگان: سمیه صادقی
 زیر نظر: فاطمه نعل روشن
 ناشر: مهر طاهر
 صفحه‌آرایی: کانون علمی و فرهنگی نگاره/۸۵۴۴۲۸۸
 شمارگان: ۱۰۰۰ جلد
 نوبت چاپ: اول
 تاریخ انتشار: ۱۳۹۲
 تعداد صفحات: ۱۹۲ ص
 قطع: رقعی
 قیمت: ۵۵/۰۰۰ ریال
 شماره شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۱۰۰۷-۸-۱
 به سفارش: مؤسسه علمی - تحقیقی مکتب نرجس

حق چاپ محفوظ است.

مرکز پخش:

مشهد: انتهای دانش غربی، پشت بیمارستان سینا، مؤسسه علمی - تحقیقی مکتب نرجس
 تلفن: ۸۵۴۴۶۷۷/۰۴۰-۸۵۹۵۰۴۰ - دورنگار: ۸۵۹۱۱۱۶ / کدپ: ۹۱۳۵۹۱۴۱۱۳
 E-mail: info@m-narjes.orj
 پست الکترونیکی
 آدرس اینترنتی: www.m-narjes.org/net/ir

فهرست مطالب

۱۳ ..... مقدمه

بخش اول: آشنایی با «حضانة»

۱۷ ..... فصل اول: حضانة بعد از چیدن

۱۷ ..... ۱. تعريف «حضانة» در اسلام

۱۸ ..... ۲. تعريف «حضانة» در اصطلاح

۱۹ ..... ۳. تعريف «حضانة» در اصطلاح حقوق اسلامي - مدني ايران

۲۱ ..... مفهوم «تربيت»

۲۲ ..... تفاوت «حضانة» و «تربيت»

۲۳ ..... فصل دوم: مقايسة «حضانة» و «ولايت»

۲۳ ..... مفهوم «ولايت»

۲۴ ..... اقسام «ولى»

۲۴ ..... ۱. ولى عام

۲۵ ..... ۲. ولى خاص

۲۵ ..... الف) پدر و جد پدرى

۲۸ ..... پاسخ به يك شبهه در مورد حق ولايت

۲۹	..... (ب) وصی
۳۱	..... مفهوم «حجر»
۳۱	..... اقسام محجورین
۳۲	..... مفاهیم «صغیر»، «مجنون» و «سفيه»
۳۵	..... تفاوت «حضانت» و «ولایت»
۳۷	..... فصل سوم: پایان حضانت و ولایت
۳۷	..... ۱- از دیدگاه قانون مدنی ایران
۳۸	..... مفهوم «ارشاد»
۴۳	..... ۲- از دیدگاه فقه امامیه

بخش دوم: مسائل حضانت

۴۹	..... فصل اول: حضانت چیست؟ یا تکلیف؟
۴۹	..... مفهوم «حق»
۵۱	..... مفهوم «حکم» یا «تکلیف»
۵۲	..... ۱- از دیدگاه قانون مدنی ایران
۵۴	..... ۲- از دیدگاه فقه امامیه
۵۷	..... اسقاط حق حضانت از سوی پدر
۶۱	..... ضمانت اجرای حضانت
۶۵	..... فصل دوم: شرایط سرپرست کودک (حاضن و حاضنه)
۶۵	..... ۱- از دیدگاه قانون مدنی ایران
۶۸	..... ۲- از دیدگاه فقه امامیه

فصل سوم: عود حضانت ۷۷

۱- از دیدگاه قانون مدنی ایران ۷۷

۲- از دیدگاه فقه امامیه ۷۹

فصل چهارم: مباشرت در حضانت ۸۳

۱- از دیدگاه قانون مدنی ایران ۸۳

۲- از دیدگاه فقه امامیه ۸۴

فصل پنجم: اعراض از حضانت ۸۵

مزایای شیر مادر ۸۵

ممنوعیت از شیر مادر ۸۷

مدت شیر دادن ۸۸

مسائل رضاع ۸۸

۱- آیا شیر دادن به کودک وظیفه مادر است؟ ۸۸

۲- پرداخت اجرت شیردهی با کیست؟ ۹۰

۳- مادر تا چه زمانی می تواند اجرت شیر دادن به کودک را دریافت کند؟ ۹۲

۴- مادر احق از دیگران به شیر دادن کودک است یا نه؟ ۹۳

۵- حق رضاع و حق حضانت باهم ملازمند یا خیر؟ ۹۵

فصل ششم: اجرت حضانت ۹۷

۱- از دیدگاه قانون مدنی ایران ۹۷

۲- از دیدگاه فقه امامیه ۹۷

فصل هفتم: حق ملاقات کودک ۱۰۱

۱- از دیدگاه قانون مدنی ایران ۱۰۱

- ضمانت اجرای حق ملاقات با کودک ۱۰۴
- ۲- از دیدگاه فقه امامیه ۱۰۶

بخش سوم: حضانت کودک با کیست؟

- فصل اول: حضانت کودک در صورت جدایی پدر و مادر ۱۱۱
- ۱- از دیدگاه قانون مدنی ایران ۱۱۱
- ۲- از دیدگاه فقه امامیه ۱۱۴
- نکات لازم برای پدران و مادران ۱۲۱
- فصل دوم: حضانت کودک در صورت فوت یا عدم شرایط در یکی از ابوین ۱۲۵
- ۱- از دیدگاه قانون مدنی ایران ۱۲۵
- ۲- از دیدگاه فقه امامیه ۱۲۸
- فصل سوم: حضانت کودک در صورت فوت ابوین ۱۳۳
- ۱- از دیدگاه قانون مدنی ایران ۱۳۳
- مفهوم «قیم» ۱۳۴
- شرایط قیم و چگونگی نصب او ۱۳۵
- وظایف و اختیارات قیم ۱۳۷
- موارد عزل قیم ۱۳۸
- ۲- از دیدگاه فقه امامیه ۱۴۲
- فصل چهارم: حضانت کودک در صورت عدم شرایط در ابوین (کودک بدسرپرست) ۱۴۷
- ۱- از دیدگاه قانون مدنی ایران ۱۴۷
- ۲- از دیدگاه فقه امامیه ۱۵۱

بخش چهارم: نفقه

فصل اول : نفقه کودک	۱۵۵
مفهوم «نفقه»	۱۵۶
۱. در لغت	۱۵۶
۲. در اصطلاح فقهی	۱۵۶
۳. اصطلاح حقوقی	۱۵۶
الف) از دیدگاه قانون مدنی ایران	۱۵۷
خصوصیات نفقه رب	۱۵۷
ب) از دیدگاه فقه امامیه	۱۶۲
شرایط منفق و مستحق نفقه	۱۶۳
فصل دوم : نفقه زن حامله	۱۶۷
۱- از دیدگاه قانون مدنی ایران	۱۶۷
۲- از دیدگاه فقه امامیه	۱۶۸
الف) نفقه زن حامله در عده طلاق	۱۶۹
ب) نفقه زن حامله در عده وفات	۱۷۰
آیا نفقه زن حامله برای حمل است یا حامل ؟	۱۷۲
آثار دو نظریه	۱۷۳
ضمانت اجرای نفقه	۱۷۵
۱. ضمانت اجرا در قانون ایران	۱۷۵
۲. ضمانت اجرا در فقه امامیه	۱۷۷
نتیجه	۱۷۸
فهرست منابع و مآخذ	۱۸۱

مقدمه

«وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَآبَاءَهُمْ؛ فَرِزْدَانَتَانِ رَا از ترس فقر نکشید، ما شما و ایشان را روزی می دهیم».

(انعام/ ۱۵۱)

ختران و پسران به علت امیال و غرایز گوناگونی که از خداوند به ودیعه گرفته‌اند، به داشتن شرایطی با هم ازدواج نموده و تشکیل خانواده می دهند. در تعدادی از این خانواده‌ها، بعد از گذشت چند سال با داشتن یک یا چند فرزند به علت فوت یکی از والدین یا هر دوی ایشان یا جدایی و طلاق، کانون گرم خانه به سردی می گراید یا به علت اعتنا و مسایلی از این قبیل، والدین صلاحیت نگهداری و تربیت فرزندشان را از دست می دهند و به نتیجه‌ای آن باقی ماندن کودکان تک سرپرست، بی سرپرست یا بدسرپرست است. حال سرنوشت فرزندان چه می شود؟ چه کسی سرپرستی و مراقبت از ایشان را برعهده خواهد گرفت؟ چه شخصی نگهدار اموال و دارایی آن‌ها می شود؟ سرپرست کودک باید دارای چه شرایطی باشد؟ آیا پس از برطرف شدن موانع حضانت سرپرستی کودک به فرد ممنوع باز می گردد؟ آیا سرپرست طفل می تواند در ازای نگهداری و پرورش وی، مطالبه‌ای اجرت نماید؟ آیا در حضانت، مباشرت شرط است یا خیر؟ تأمین هزینه‌ها و مخارج کودک با کیست؟ و سؤالات زیاد دیگری که در این پژوهش براساس منابع فقه امامیه و قانون مدنی ایران پاسخ داده خواهد شد.

از آن جا که کتاب‌هایی با موضوع حضانت با آراء فقهای امامیه و ادله شرعی برای آن که از منابع فقهی، حقوقی، تفسیری و روایی استفاده کرده باشند، بسیار نادر است به گردآوری این کتاب پرداخته شد.

بدین ترتیب فواید و نتایجی که از این تحقیق به دست می آید، عبارت است از:

۱- آشنایی با قوانین ایران در خصوص حضانت و نگهداری کودک و مسایل آن برای توانایی دفاع از حقوق خود.

۲- آشنایی با نظرات گوناگون فقهای امامیه درباره‌ی موضوع مورد بحث.

۳- مقایسه‌ی قوانین ایران و فقه امامیه و آشکار شدن تطابق یا عدم تطابق آن‌ها در مسایل گوناگون حضانت.

۴- روشن شدن موارد سکوت قانون مدنی ایران.

در پایان باید گفت: این اثر شامل چهار بخش است.

بخش اول: آشنایی با مفاهیمی از قبیل: «حضانت»، «تریت» و «ولایت» و تفاوت آن‌ها با «امام» با آراء اقسام «ولی»، پایان مدّت حضانت و ولایت فرد.

بخش دوم: مسایل حضانت از قبیل: حق یا تکلیف بودن حضانت، شرایط سرپرست کودک، نمود حضانت در صورت رفع مانع، مباشرت در حضانت، مسایل رضاع، اجرت حضانت و حق ملاقات با کودک می‌پردازد.

بخش سوم: در این بخش تلاش شده تا به این مسأله توجه شود که در صورت فوت یکی از والدین یا هر دوی ایشان با طلاق یا فقدان شرایط در والدین سرپرستی کودک به چه کسی سپرده می‌شود.

بخش چهارم: در مورد نفقه‌ی کودک که بر عهده‌ی اهل می‌باشد.

این تحقیق به روش کتابخانه‌ای - میدانی صورت گرفته است.

